

Žďár

1252-1784

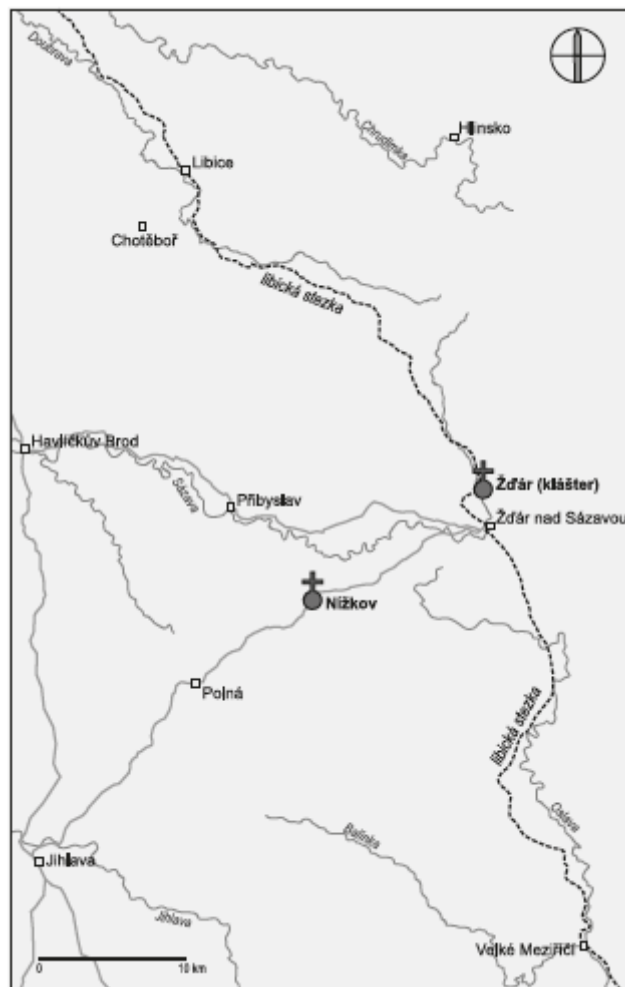
Vznik kláštera

- Záměr založit cistercký klášter na pomezí Čech a Moravy se vynořil v souvislosti s postupující kolonizací dosud jen málo osídlené Českomoravské vysočiny. Myšlenku pojal již ve 30. letech 13. století jeden z významných pozemkových vlastníků v této oblasti Jan z Polné. Jeho snaha o zřízení opatství však skončila neúspěchem.
- Klášter Nížkov doložen cca 1234-1235
- Mateřským domem Osek za opata Slávka, který také ale klášter zrušil, když mnichy pět let po založení kláštera odvedl zpět do Oseka.
- Zpráva o tom ve žďárské kronice Chronicon domus Sarensis

Vznik kláštera

- Jan z Polné předal svůj záměr moravskému šlechtici Přibyslavovi z Křižanova, jenž podobně jako Jan z Polné hodlal své celoživotní dílo korunovat fundací kláštera. Ani Přibyslav z Křižanova však nedospěl do kýženého cíle, neboť dříve, než mohl k fundaci přikročit, zemřel. Skutečným zakladatelem se tak stal až Přibyslavův zeť Boček z Perneggu, jehož Přibyslav na smrtelném loži pověřil dokončením díla.
- Mateřským domem Žďáru se stal klášter v Pomuku

Umístění kláterů Nížkov a Žďár s označením zemské hranice

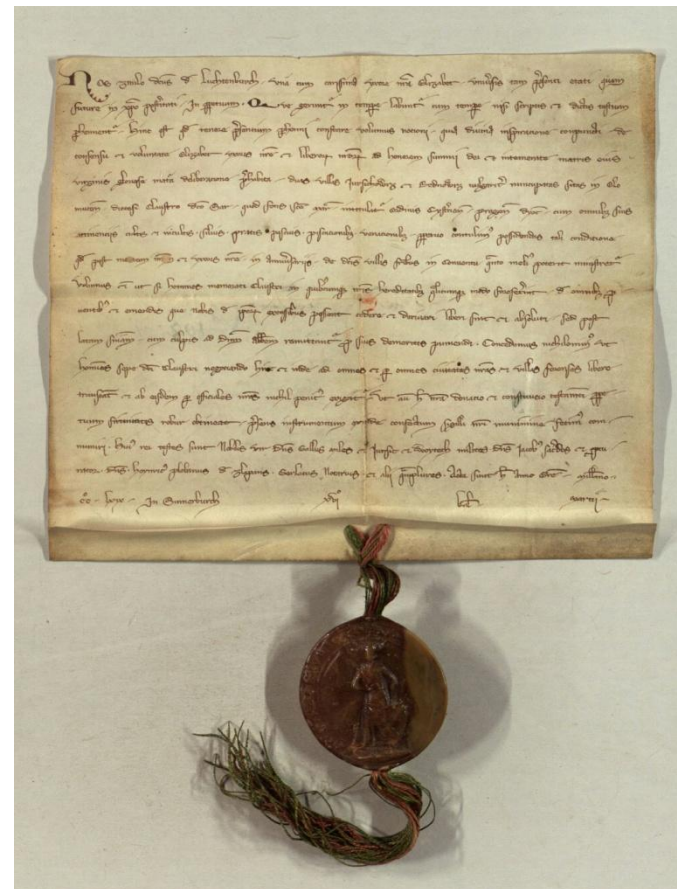
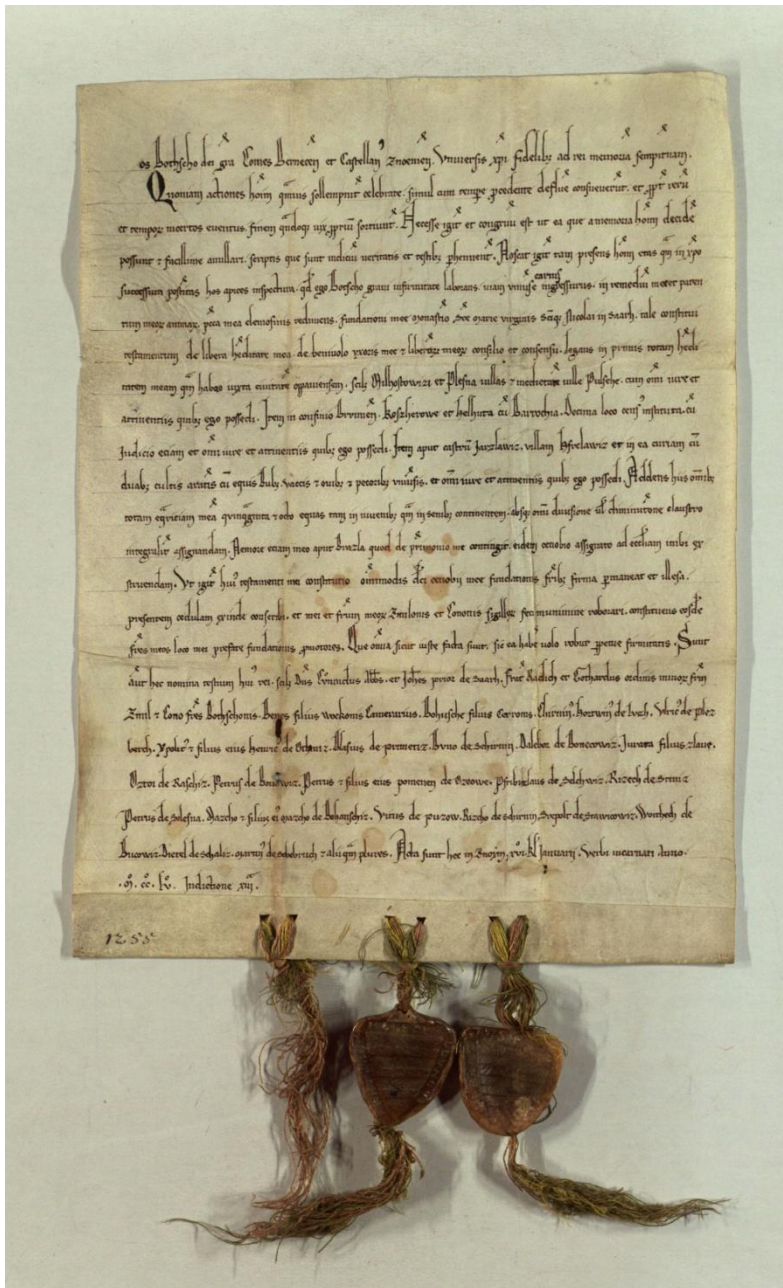

Vznik kláštera

- Předávání zakladatelského záměru se podepsalo na paradoxu polohy kláštera a jeho statků. Zatímco opatství klášter sám ležel na českém zboží Jana z Polné, většina jeho statků, které dostal z majetku Přibyslava z Křížanova a Bočka z Perneggu, se rozkládala na Moravě. Žďár sám tak sice vznikl na české půdě a v obvodu pražského biskupství, vzhledem k rozložení svých statků však začal být poměrně záhy, a to ještě během středověku, počítán k institucím moravským. Později byl tento rozpor upraven změnou zemské hranice, takže dnes i území, na němž stojí klášterní budovy, patří k Moravě.

Boček z Obřan zemřel již v roce 1255, jen několik let po založení kláštera. (Bočkova závěť)

Péči o osiřelý klášter převzaly ženy z Bočkovy rodiny a také Smil z Lichtenburka (dole Smilova listina)

Vznik kláštera

Fundace se uskutečnila v roce 1252.

Do Žďáru začali přicházet řeholníci. Nepřišel najednou celý konvent, jak zvykem, ale konvent se ustavoval postupně, neboť mateřský klášter v Pomuku neměl dostatek lidí.

Žďárský konvent proto museli doplňovat i mniši z dalších klášterů- Sedlce, rakouského Heiligenkreuzu, německého Waldsassenu (Valdsas).

Vznik kláštera

Nové opatství dostalo jméno *Fons Mariae Virginis* (Pramen Panny Marie).
Studniční stavení po novogotické přestavbě

Jindřich Řezbář

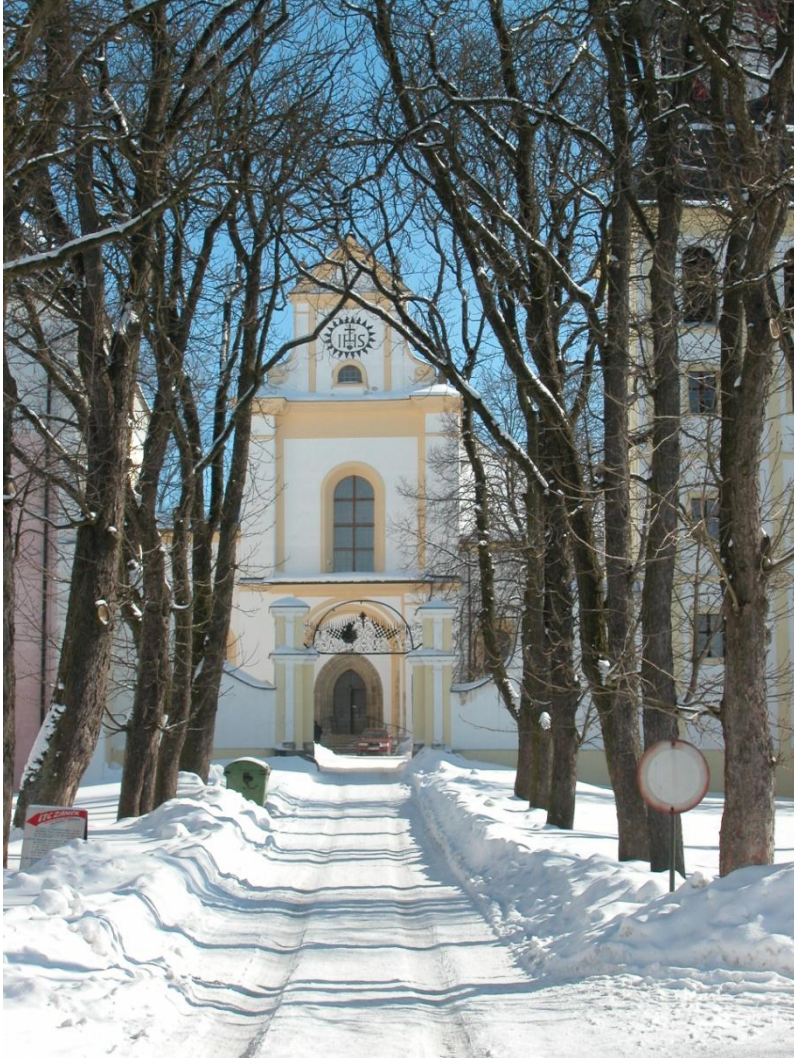
Žďárská kronika

- Počátky kláštera popisuje *Cronica Domus Sarensis* (Žďárská kronika), již napsal v roce 1300 žďárský mnich Jindřich Řezbář.
- Podrobný popis vzniku kláštera a jeho nejranějších dějin je v českém prostředí zcela unikátní, ojedinělá je i možnost sledovat životní osud autora, který z kláštera v mládí uprchl, po letech se však do konventu vrátil a jako stařec zde sepsal své dílo. V době po svém návratu také vyřezal kostelní lavice, odtud jeho přízvisko-řezbář.
- Žďárská kronika je vysoce ceněna nejen pro svou historickou hodnotu, ale také pro své literární kvality.

Majetkové poměry kláštera ve 13. a 14. století

- Při vzniku kláštera věnoval zakladatel cisterciákům na výživu několik vesnic a různé důchody. Toto klášterní věno pocházelo jak z majetku zesnulého Přibyslava z Křižanova, tak šlo i o Bočkovy vlastní statky.
- Během prvních sto let existence se cisterciákům podařilo vytvořit poměrně rozsáhlé panství, které čítalo na **šedesát lokalit**. Rozkládalo se z největší části v širším okolí kláštera, a to **jak na české, tak zejména na moravské straně hranice**. Vedle toho patřily žďárským cisterciákům také majetky na jižní Moravě a po určitou dobu také na Opavsku.
- Během druhé poloviny 14. věku se hospodářské poměry žďárského kláštera začaly horšit. Na velkém ekonomickém propadu v závěru století se podepsala také válka, která se v 80. letech rozhořela mezi moravskými markrabaty Joštem a Prokopem.

Architektura

Husitské války

- Na počátku 15. století odešli cisterciáci, kteří se začali obávat o svůj život, do lépe chráněného Brna, kde přestáli husitské války.
- Někdy v průběhu 20. let byl žďárský klášter za blíže nejasných okolností vydrancován a vypálen.
- Kdy se mniši vrátili zpět, z pramenů jednoznačně neplyne, stalo se tak snad před rokem 1440.

Opat a konvent, freska 16. století

Po husitských válkách

Zrušení a obnova kláštera v 17. století

- Po husitských válkách připadl klášter Jiřímu z Poděbrad, jenž se pokusil o jeho obnovu. Příznivá situace však netrvala dlouho.
- Následně česko-uherské války mnichy ze Žďáru vypudily a v roce 1558 prodal syn Jiřího z Poděbrad klášter i s jeho statky olomouckému biskupství. V roce 1613 olomoucký biskup František z Ditrichštejna opatství zrušil.
- K obnově kláštera došlo roku 1647 přičiněním velehradského opata Jana Greifenfelse z Pilsenburku, který se zasloužil o to, že byl Žďár od olomouckých biskupů vykoupen a znovu osazen cisterciáky.

Opat Václav Vejmluva (1705-1738)

- Po letech finanční nouze přineslo 18. století dobu nového rozmachu a prosperity. Ta se nejvíce projevila v letech 1705-1738, kdy stál v čele žďárského domu opat **Václav Vejmluva**. Vejmluva se do dějin kláštera zapsal jako skvělý **hospodářský správce, mecenáš umění** a zejména **stavebník**. V jeho době ve Žďáru proběhly velké architektonické úpravy, k nimž přizval stavitele **Jana Santiniho- Aichela**.
- Nejznámější stavbou, která tehdy vznikla, se stal poutní **kostel na Zelené Hoře**, centrum tehdy teprve počínajícího kultu Jana Nepomuckého (od roku 1994 památka UNESCO). V areálu kláštera se Santini podílel na úpravách interiéru konventního kostela, stejně jako na výstavbě šlechtické akademie a s ní související konírny. Z jeho architektonické dílny však vyšly i některé méně vznešené stavby - morový hřbitov, hospodářský dvůr, jež všechny nesly nezaměnitelný autorův rukopis.

Zrušení kláštera za Josefa II. a jeho další osudy

- V roce 1784 byl žďárský klášter tak jako mnoho jiných církevních institucím zrušen císařem Josefem II.
- V průběhu 19. století získal areál někdejšího opatství různé šlechtické majitele a postupně byl upravován na zámek.
- Roku 1930 přešlo vlastnictví žďárského statku na chlumeckou větev rodiny Kinských, které patřil až do nástupu komunismu.
- V roce 1948 byl Žďár znárodněn, v roce 1991 pak v restituci rodině **Kinských** navrácen. Od roku 1992 postupně probíhá obnova areálu. Péčí současného majitele bylo v prostorách bývalého hospodářského dvora otevřeno **Muzeum nové generace**, které představuje dějiny žďárského kláštera a jeho slavnou barokní éru.

Muzeum nové generace

